

Αθήνα 1890 [= Αθήνα: Κουλτούρα 21977]. Παπαδόπουλος, Γ.Ι., *Ιστορική επισκόπηση της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ.Χ.)*, Αθήνα 1904 [= Κατερίνη: Τέριος 21990]. Παπαδημητρίου, Κ., *Το μουσικόν ζήτημα εν τη Εκκλησία της Ελλάδος. Ιστορική ανασκόπηση-Προτεινόμενη λύσις. Αι βυζαντινά κλίμακες, με 27 μουσικά υποδείγματα, βυζαντινά και δημόδια, εις ευρωπαϊκὴν σημειογραφίαν*, Αθήνα: Π.Δ. Σακελλαρίου 1921. Βαλλινδράς, Απ. Α., «Η εκκλησιαστική μουσική της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας κατά την τελευταίαν 150ετιαν», *Ε 49 (1972) 91-94*. Λεοντής, Δ.Π., «Λέσβιοι βάρδοι της βυζαντινής μουσικής», *Λεσβιακά 10 (1987) 170-175*. Παπαδόπουλος, Γ.Ι., *Λεξικόν της βυζαντινής μουσικής*, Αθήνα 1995. Χαλδαϊάκης, Αχ. Γ., «...κενόσπουδα συντάγματα...». *Διερεύνηση τῶν αἰτίων καταδίκης τῆς... "λεσβιακῆς δυσμουσίας"*, *Βυζαντινομουσικολογικά*, Αθήνα 2010, σ. 657-675.

Λέσινγκ, Γκότχολντ Έφραϊμ (Lessing, Gotthold Ephraim, 1729-1781). Γερμανός συγγραφέας, δραματουργός, φιλόσοφος και κριτικός τέχνης, από τους κορυφαίους της περιόδου του Διαφωτισμού, το έργο του οποίου συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της γερμανικής λογοτεχνίας. Γεννήθηκε το 1729 στο Κάμεντς της Άνω Λουσατίας της Σαξονίας· ο πατέρας του ήταν κληρικός και συγγραφέας θεολογικών πραγματειών. Έλαβε την εγκύκλια παιδεία του στο Λατινικό Σχολείο (Lateinschule) της γενέτειράς του και στο Φύρστεντσουλε της Αγίας Άφρας (Fürstenschule St. Afra) στο Μάισεν και ακολούθως σπούδασε τη θεολογία στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας (1746-1748). Την ίδια περίοδο άρχισε να συγγράφει κωμωδίες, σε μοιερικό ύφος, μερικές από τις οποίες παραστάθηκαν από τον θίασο της Καρολίνε Νόιμπερ (Caroline Neuber). Όταν διαλύθηκε ο θίασος, ο Λέσινγκ, που χρηματοδοτούσε τις παραστάσεις, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Λειψία, εξαιτίας των χρεών του, και να μεταβεί στο Βερολίνο, όπου παρέμεινε ως το 1760 (με ένα ενδιάμεσο διάστημα ενός έτους, 1751-1752, που βρισκόταν στη Βιτεμβέργη για ιατρικές σπουδές). Εργάστηκε ως δημοσιογράφος και επιμελητής σε διάφορα έντυπα, ενώ ασχολήθηκε επίσης με τη μετάφραση γαλλικών και αγγλικών φιλοσοφικών και ιστορικών έργων στα γερμανικά. Συνεργάστηκε, μεταξύ άλλων, με το εβδομαδιαίο περιοδικό *Briefe, die neueste Literatur betreffend* (Επιστολές σχετικά με την πιο πρόσφατη λογοτεχνία), όπου δημοσίευσε αρκετά δοκίμια για τη λογοτεχνία της εποχής του, στον πυρήνα των οποίων βρισκόταν το αίτημα οριστικής ρήξης με τα γαλλικά δραματουργικά πρότυπα

και δημιουργίας «γερμανικού εθνικού δράματος». Ως αντίβαρο προς τις γαλλικές επιρροές προτείνει τη μελέτη του Ζαίξπνρ· έτσι, ουσιαστικά διανοίγει τον δρόμο για την εκ νέου αξιολόγηση του Άγγλου δραματουργού στην ηπειρωτική Ευρώπη (στη Βρετανία, είχαν προηγηθεί ελαφρώς οι Σκότοι Διαφωτιστές). Παράλληλα, άρχισε να εκδίδει το περιοδικό *Theatralische Bibliothek* (Θεατρική Βιβλιοθήκη, 1754-1758), και εξέδωσε τα έως τότε έργα του σε έξι τόμους (1753-1755). Στην πρώτη αυτή συγκεντρωτική έκδοση, περιλαμβάνεται η τραγωδία *Μις Σάρα Σάμψον* (Miss Sara Sampson), που χαρακτηρίστηκε ως η πρώτη «αστική τραγωδία», καθώς, κατά παράβαση της έως τότε ισχύουσας νόρμας, οι πρωταγωνιστές δεν προέρχονταν από την αριστοκρατία, αλλά από τη μεσαία τάξη. Από το 1760 ως το 1765, ο Λέσινγκ διετέλεσε γραμματέας του στρατιωτικού διοικητή της Σιλεσίας στρατηγού Τάουεντσιεν (Tautenzien) στο Μπρεσλάου. Κατά την εκεί παραμονή του, μελέτησε φιλοσοφία και αισθητική (καρπός αυτών των μελετών ήταν η εμβληματική πραγματεία *Λαοκόων*) και συνέθεσε την κωμωδία *Μίνα φον Μπάρνχλεμ* (Mina von Barnhelm), έργο-σταθμός για τη γένεση της γερμανικής κωμωδίας. Μετά από ένα σύντομο χρονικό διάστημα στο Βερολίνο (1765-1767), αναχωρεί για το Αμβούργο (1767-1770), όπου αναλαμβάνει καθήκοντα κριτικού και συμβούλου σε μια απόπειρα οργάνωσης εθνικού θεάτρου, την οποία χρηματοδοτούσαν έμποροι της πόλης. Το εγχείρημα απέτυχε, αλλά τα κριτικά κείμενα που συνέγραψε ο Λέσινγκ τότε αποτέλεσαν το υλικό για την περίφημη *Αμβουργιανή δραματουργία* (Hamburgische dramaturgie, 1767-1769), έργο σημαντικό για τη θεωρία του θεάτρου και τη φιλοσοφία της τέχνης. Την ίδια εποχή γνώρισε την Εύα Κένιχ (Eva König), την οποία νυμφεύθηκε το 1776. Το 1770 δέχθηκε τη θέση βιβλιοθηκάρου στη δουκική βιβλιοθήκη του Βόλφενμπτελ (σήμερα Herzog-August-Bibliothek). Η αμοιβή του ήταν πενιχρή, οι συνθήκες του βίου άσχημες: δύο χρόνια μετά τον γάμο του, η σύζυγός του πέθανε στον τοκετό (1778) και σύντομα την ακολούθησε ο νεογέννητος γιος του. Παρ' όλα αυτά, η τελευταία δεκαετία της ζωής του υπήρξε ιδιαίτερα παραγωγική: συνέθεσε την τραγωδία *Αιμιλία Γκαλότι* (Emilia Galotti, 1772), το

δραματικό έργο *Νάθαν ο σοφός* (Nathan der Weise, 1779), που εγκαινιάζει για τη γερμανική λογοτεχνία το είδος του «δράματος των ιδεών» (Ideendrama· ή «στοχαστικού δράματος», κατά τον όρο του L. Marchand για τα αντίστοιχα δραματικά έργα του Μπάιρον). Η δημοσίευση αποσπασμάτων από το έργο του ντεϊστή φιλοσόφου Χέρμαν Ραϊμάρους (Hermann Samuel Reimarus), με τίτλο *Αποσπάσματα ενός ανώνυμου* (Fragmente eines Ungenannten, 1774-

Ο Gotthold Ephraim Lessing

1777), το έφερε στο επίκεντρο έντονων θρησκευτικών αντιπαραθέσεων. Οι αντιλήψεις του Ραϊμάρους περί της δυνατότητας του ορθού λόγου να φθάσει στη γνώση του Θεού (που καθιστούσαν περιττή την ύπαρξη της αποκεκαλυμμένης θρησκείας), θεωρήθηκαν άκρως εχθρικές, με αποτέλεσμα ο Λέσινγκ να δεχθεί σφοδρές επιθέσεις από τον καθολικό κλήρο, με προεξάρχοντα τον πρωθιερέα του Αμβούργου Γ.Μ. Γκέτσε (Johann Melchior Goeze). Σε απάντηση, ο συγγραφέας δημοσίευσε ένα μαχητικό κείμενο (*Anti-Goeze*, 1778), όπου επικρίνει την τυφλή προσκόλληση στο δόγμα και υπερασπίζεται, μεταξύ άλλων, τη θρησκευτική ελευθερία. Ο Λέσινγκ έζησε τα τελευταία χρόνια του σε συνθήκες μοναξιάς και σκληρής φτώχειας. Πέθανε το 1781 και τάφηκε, με δημόσια δαπάνη, σε τάφο για απόρους. **Η σκέψη του.** Τα θεωρητικά και κριτικά κείμενα του Λέσινγκ κατέχουν ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της Αισθητικής και της Φιλοσοφίας της Τέχνης. Με το πόνημα *Λαοκόων ή Πραγματεία για τα όρια της ζωγραφικής και της ποίησης* (Laokoon oder Über die Grenzen der Malerei und

Poesie, 1766), που σε πρώτο επίπεδο αποτελεί απάντηση στην ερμηνεία του Γερμανού ιστορικού της τέχνης Γιόχαν Βίνκελμαν (Johann Winckelmann) για το γνωστό γλυπτό Λαοκόων (περ. 1^{ος} αι. π.Χ.), ουσιαστικά αντικρούει την αντίληψη για τη στενή συγγένεια ζωγραφικής και ποίησης. Η αντίληψη αυτή, γνωστή ήδη στην αρχαιότητα (στον Σιμωνίδη τον Κείο αποδίδεται η πατρότητά της, με τη ρήση ότι η ζωγραφική είναι σιωπηλή ποίηση και η ποίηση ομιλούσα ζωγραφιά), μέσω του Ορατίου ("Ut pictura poesis...") είχε καταστεί κυρίαρχη επί αιώνες και αποτέλεσε μία από τις βασικές αρχές της κλασικιστικής αισθητικής. Ο Λέσινγκ απορρίπτει τέτοιου είδους συσχετισμούς, ακόμη και στο πλαίσιο της αναλογικής σύνδεσης, υποστηρίζοντας ότι η ποίηση δεν περιγράφει, αλλά αναπαριστά το παροδικό και φευγαλέο, επομένως αποδίδει την κίνηση, την εξέλιξη των γεγονότων σε χρονικό και σε οργανικό επίπεδο, ενώ η ζωγραφική εστιάζει στην πιο σημαντική (κατά την οπτική εκάστου καλλιτέχνη) στιγμή μιας αλληλουχίας γεγονότων, επομένως αποδίδει κάτι εκ των πραγμάτων απομονωμένο και ακινητοποιημένο. Στη συλλογή των δοκιμίων της *Αμβουργιανής Δραματουργίας*, περιέχονται εξήσους ενδιαφέρουσες όσο και σημαντικές σκέψεις. Στο πλαίσιο της πρόθεσής του για τη δημιουργία γερμανικού εθνικού δράματος, ο Λέσινγκ προβαίνει σε συστηματική κριτική των γαλλικών δραματικών έργων, που ως τότε αποτελούσαν πρότυπα για τους Γερμανούς λογοτέχνες, και κατ' επέκταση της κλασικιστικής αισθητικής που τα χαρακτήριζε. Έτσι, απορρίπτει, με σαφή επιχειρήματα και με γνώση των αρχαίων πηγών, τις βασικές αρχές του κλασικισμού (λ.χ., κανόνες των «τριών» ενοτήτων, ηθικοδιδασκτική θεωρία της κάθαρσης, η μίμηση ως αρχή των καλών τεχνών), προετοιμάζοντας, στην ουσία, το έδαφος για την αισθητική θεωρία του ρομαντισμού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερμηνεία του για την αριστοτελική κάθαρση, την οποία θεωρεί ως συγκινησιακή χαλάρωση μετά την ένταση που νιώθει ο θεατής παρακολουθώντας τις τραγικές περιπέτειες του ήρωα. Οι περί θρησκείας αντιλήψεις του Λέσινγκ είναι σαφώς επηρεασμένες από τις αρχές του ντεϊσμού και του Διαφωτισμού. Δίδει, λοιπόν, το προβάδισμα